

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-11-99-89>

УДК 330.1

Шушкова Ю.В., Шутко А.М., Баськова Ю.С.
Львівський національний університет імені Івана Франка

АНАЛІЗ СТАНУ ТА СТРУКТУРИ АКТИВІВ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. В статті наведено економічну сутність терміну «активи», виділено основну класифікацію активів, що дає можливість оцінити характер участі усіх засобів у господарському обороті. Визначено особливості управління оборотними та необоротними активами підприємств України в умовах зовнішніх загроз, таких як спад виробництва, посилення фінансової нестабільності, пандемії коронавірусу, військових дій на сході країни тощо. Визначено основні завдання аналізу активів підприємства. Здійснено структурно-динамічний аналіз активів підприємств України за 2015–2019 роки. Доведено, що розмір, склад та структура активів підприємства зумовлює обсяг його виробництва та рівень ефективності цього виробництва. Проаналізовано динаміку темпу зростання оборотних та необоротних активів підприємств України за 2015–2019 роки. У дослідженні розглянуто показники обсягу оборотних та необоротних активів з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за 2019 рік. Оцінено галузеву структуру активів підприємств України. Встановлено тенденції зміни обсягів оборотних та необоротних активів усіх галузей економіки України у 2018–2019 роках. Проаналізовано ефективність використання оборотних та необоротних активів за коефіцієнтами постійності та мобільності, а також визначено тенденції зміни співвідношення оборотних і необоротних активів підприємств України. Відзначено, що в сучасних умовах коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних активів зростає і це є позитивним явищем, оскільки підприємства України можуть швидко погашати свою заборгованість. Отримані результати дослідження можуть знайти впровадження у діяльність підприємств різних форм власності в частині здійснення заходів формування, розпорядження та управління активами.

Ключові слова: активи, оборотні активи, необоротні активи, підприємства, структура активів, коефіцієнт мобільності.

Shushkova Yuliya, Shutko Amina, Baskova Yuliia
Ivan Franko Lviv National University

ANALYSIS OF THE STATE AND STRUCTURE OF ASSETS OF DOMESTIC ENTERPRISES

Summary. The article presents the economic essence of the term "assets" and highlights the basic classification of assets, which makes it possible to assess the nature of the participation of all assets in economic turnover. Peculiarities of management of current and non-current assets of Ukrainian enterprises in the conditions of external threats, such as decline in production, increasing financial instability, coronavirus pandemic, military actions in the east of the country, etc. are determined. Since the assessment of current and non-current assets of the enterprise is a complex and systematic process, so the main objectives of the analysis of enterprise assets in terms of current and non-current assets. The structural and dynamic analysis of assets of Ukrainian enterprises for 2015–2019 was performed. It is proved that the size, composition and structure of assets of the enterprise determines the volume of its production and the level of efficiency of this production. The dynamics of the growth rate of current and non-current assets of Ukrainian enterprises for 2015–2019 is analyzed. The study examines the volume of current and non-current assets divided into large, medium, small and micro enterprises in 2019. The sectoral structure of assets of Ukrainian enterprises by types of economic activity is estimated, therefore the tendencies of change of volumes of current and non-current assets of all branches of economy of Ukraine in 2018–2019 are established. The efficiency of the use of current and non-current assets by the coefficients of constancy and mobility is analyzed, as well as the tendencies of changing the ratio of current and non-current assets of Ukrainian enterprises are determined. It is noted that in modern conditions the ratio of current and non-current assets is growing and this is a positive phenomenon, as Ukrainian companies can quickly repay their debts and increase the level of business. The results of the study can be implemented in the activities of enterprises of various forms of ownership in terms of implementing measures for the formation, management and administration of assets.

Keywords: assets, current assets, non-current assets, enterprises, asset structure, mobility ratio.

Постановка проблеми. У сучасних умовах одним із провідних чинників позитивної динаміки соціально-економічного розвитку будь-якої країни світу є стабільний розвиток підприємництва. Грунтуючись на ефективному підприємницькому середовищі, розвиток підприємництва сприяє формуванню та утвердженню середнього класу, побудові громадянського суспільства, утвердженню демократії та підвищенню рівня життя громадян [1]. Таким чином, в умовах зовнішніх загроз, важливого значення

у підприємницькій діяльності набуває фінансове забезпечення належного стану та структури активів підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для підвищення ефективності підприємницької діяльності, суб'єкти господарювання зацікавлені в відповідному стані та структурі активів. Проблема в формуванні раціональної структури активів підприємства та оцінці результативного їх використання вимагає ретельнішого вивчення співвідношення оборотних та необоротних акти-

вів. Вивченню дефініції активів, дослідженню їх стану та ефективності використання присвячені роботи таких учених-економістів, як: Ситник Н.С. [2], Жук О.С. [3], Козаченко Л.А. [4] та ін.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Результати наукового дослідження можуть знайти впровадження у діяльність підприємств різних форм власності в частині здійснення заходів формування, розпорядження та управління активами, яка знаходить своє вираження через систему фінансово-економічної інформації.

Формулювання цілей статті. Основною метою статті є комплексне дослідження теоретичних аспектів функціонування оборотних та необоротних активів, практичне вивчення показників активів підприємств України та визначення особливостей управління ними.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною здійснення господарської діяльності кожного підприємства є активи. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», активи – ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, викорис-

тання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигод у майбутньому [5]. То ж до активів відносяться всі види майна підприємства, що належить йому на правах власності і використовуються для здійснення статутної діяльності. Саме розуміння активів як джерела отримання грошових потоків є основою політики управління активами будь-якого підприємства [4].

Кожне підприємство формує власну політику управління активами. Ця політика встановлює необхідну потребу в активах, визначає їх склад, структуру, джерела фінансування, враховуючи специфіку діяльності підприємства та вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Управляючи своїми активами підприємство визначає необхідність попередньої їхньої класифікації, зокрема за характером участі у господарському процесі та швидкості обороту на оборотні та необоротні активи [2, с. 501]. На рис. 1 зображено склад активів підприємства.

Також в процесі управління активами підприємства важливу роль відіграє співвідношення між оборотними та необоротними активами. З одного боку, нестача оборотних активів призводить до періодичних збоїв у роботі підприємства,

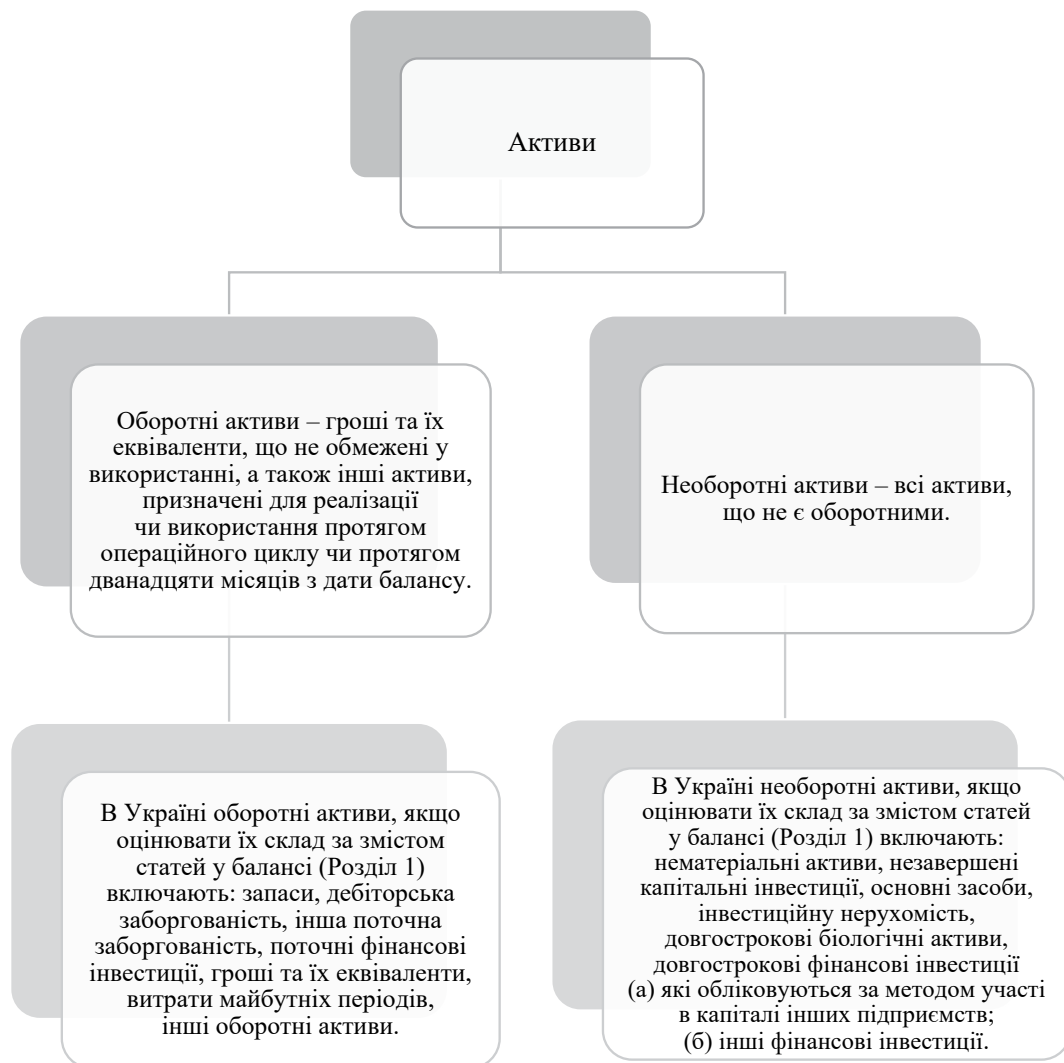

Рис. 1. Класифікація активів підприємства відповідно до Національного положення бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»

Джерело: розроблено авторами за даними [5]

Основні завдання аналізу необоротних активів підприємства:	Основні завдання аналізу оборотних активів підприємства:
<ul style="list-style-type: none"> • аналіз динаміки (за видами у натуральному та вартісному виразах); • оцінка складу та структури шляхом визначення структурних показників (питомої ваги); • оцінка стану необоротних активів; • оцінка забезпеченості окремими видами активів (основними засобами, земельними ресурсами тощо); • аналіз ефективності використання (показники рентабельності, а також строки окупності необоротних активів); • виявлення резервів інтенсивності оновлення та поліпшення використання необоротних активів, темпів і способів їх відтворення, визначення напрямів майбутніх інвестицій. 	<ul style="list-style-type: none"> • аналіз динаміки за видами активів та в цілому; • аналіз складу та структури (питома вага); • розрахунок коефіцієнтів – відношень між окремими видами активів та джерелами їх формування; • оцінка забезпеченості окремими видами ресурсів (виробничими запасами, грошовими коштами тощо) та планування потреби в оборотному капіталі; • аналіз оборотності за показниками, що дають оцінку ефективності використання оборотного капіталу та його елементів за фактором часу; • аналіз ефективності використання, який передбачає визначення показників рентабельності капіталу підприємства та його складових.

Рис. 2. Основні завдання аналізу активів підприємства

Джерело: розроблено авторами за даними [7]

зниження ліквідності та зниження його фінансової стабільності, з іншого, нестача необоротних – до невиконання запланованих обсягів виробництва, недостатності обладнання та робочих приміщень і, в результаті, до зниження ринкової вартості підприємства. Поряд із цим, надмірний обсяг оборотних активів зумовлює наявність у підприємства тимчасово вільних, недіючих активів, надлишкові витрати фінансування, в результаті – зниження прибутку підприємства; а надмірний обсяг необоротних – до погіршення рівня їх корисного використання та зниження вартості підприємства [6, с. 248].

Тому аналіз та оцінка оборотних та необоротних активів підприємства є комплексним процесом, який передбачає досягнення ряду завдань (рис. 2).

Дослідимо динаміку, структуру та склад активів вітчизняних підприємств за період 2015–2019 рр. (табл. 1).

Аналізуючи дані табл. 1, зауважимо, що протягом останніх років спостерігається зростання як оборотних, так і необоротних активів підприємств. При цьому питома вага необоротних активів коливається від 49,2% у 2015 році до 42,3% у 2019 році, що пов'язано з збільшенням обсягів частки оборотних активів у сукупному балансі

підприємств за аналізований період (від 50,8% у 2015 році до 57,7% у 2019 році).

За аналізований період спостерігається стрімке зростання необоротних активів на 889512,4 млн. грн., або у 1,22 рази. Станом на 31.12.2019 обсяг оборотних активів підприємств України становив 6640282,3 млн. грн., що на 2531679,7 млн. грн. більше, ніж у 2015 р.

Для аналізу сучасного стану активів підприємств розглянемо динаміку темпу зростання оборотних та необоротних активів підприємств України за 2015–2019 рр., яка розрахована на основі даних табл. 1 (рис. 3).

Варто відмітити, що протягом останніх років динаміка темпу зростання оборотних та необоротних активів має цікаву траєкторію. Так, у 2017 році оборотні активи зменшились на 2,11% (або на 121999,1 млн. грн.), проте в наступні роки вони почали поступово зростати і станом на 31.12.2019 темп зростання оборотних активів становить 5,65%.

При цьому, згідно даних Державної служби статистики України, у 2019 році середні підприємства акумулювали 36,76% від зального обсягу оборотних активів (2441073,5 млн. грн.), великі підприємства – 30,53% (2027717,4 млн. грн.), мікро підприємства – 18,13% (1203431,6 млн. грн.), а малі підприємства в своєму розпорядженню

Таблиця 1
Структурно-динамічний аналіз активів підприємств України за 2015–2019 роки

	2015		2016		2017		2018		2019	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Необоротні активи	3965180,7	49,2	4218974,7	42,3	4310961,6	43,3	4592984,1	42,3	4854693,1	42,3
Оборотні активи	4108602,6	50,8	5772816,5	57,7	5650817,4	56,7	6285066,5	57,7	6640282,3	57,7
Баланс	8073783,3	100	9991791,2	100	9961779,0	100	10878050,6	100	11494975,4	100

Джерело: розроблено авторами за даними [8]

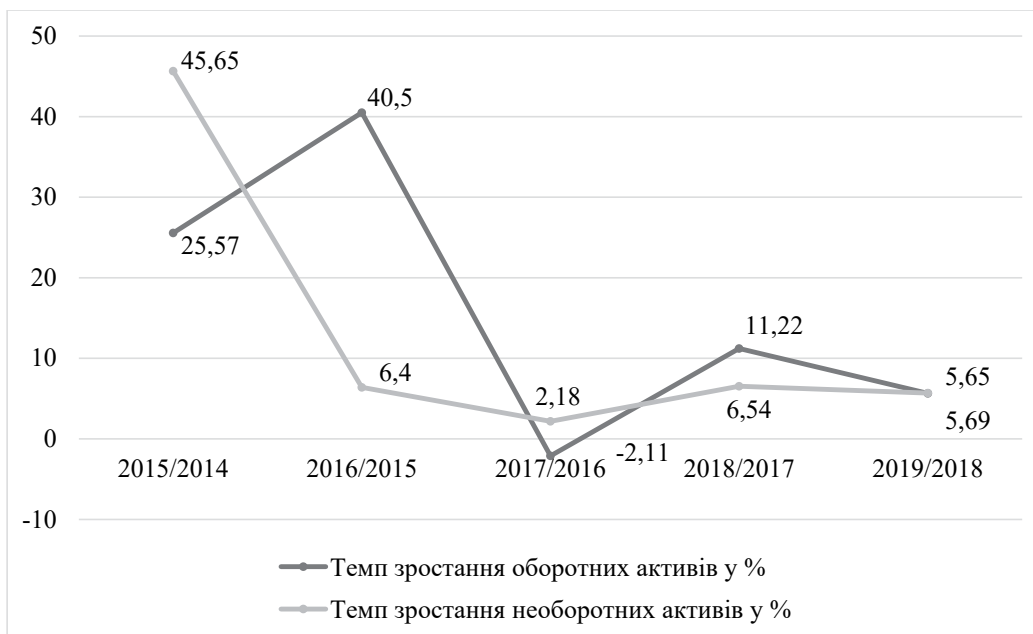

Рис. 3. Динаміка темпу зростання оборотних та необоротних активів підприємств України за 2015–2019 рр., %

Джерело: розроблено авторами за даними [8]

Рис. 4. Обсяг оборотних активів з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства станом на 31.12.2019, млн. грн.

Джерело: розроблено авторами за даними [8]

мають лише 14,58% (968059,8 млн. грн.) оборотних активів (рис. 4).

Станом на 2019 р. найбільшу частку у структурі оборотних активів займала дебіторська заборгованість – 4072113 млн. грн., або 61,3%, на другому місці є запаси підприємств в обсязі 1624162 млн. грн., або 24,5%, а третє місце належить грошовим коштам, які становлять 463514,8 млн. грн. (6,98%).

Щодо необоротних активів, то станом на 31.12.2019 найбільше їх скупчено у великих підприємств, а саме 2429292,3 млн. грн. (50,04% від загального обсягу необоротних активів підприємств України). Друге місце за обсягом необоротних активів належить середнім підприємствам (1339427,1 млн. грн., або 27,59%). Мікро підпри-

ємства акумулюють 578407,6 млн. грн. (11,91%), а малі – 507565,9 млн. грн. (10,46%) (рис. 5).

Найбільшу часту в структурі необоротних активів у 2019 р. займали основні засоби та нематеріальні активи – 3271397 млн. грн. (67,5%). На довгострокові фінансові інвестиції припадає 755972,2 млн. грн., або 15,6%, а на незавершені капітальні інвестиції – всього 487222,9 млн. грн., або 10%.

Для більш поглибленого аналізу сучасного стану активів підприємств України розглянемо їх склад за видами економічної діяльності у 2018–2019 рр. (табл. 2).

Згідно даних табл. 2, обсяги необоротних активів, які використовуються підприємствами у різних галузях економіки України, показують позитив-

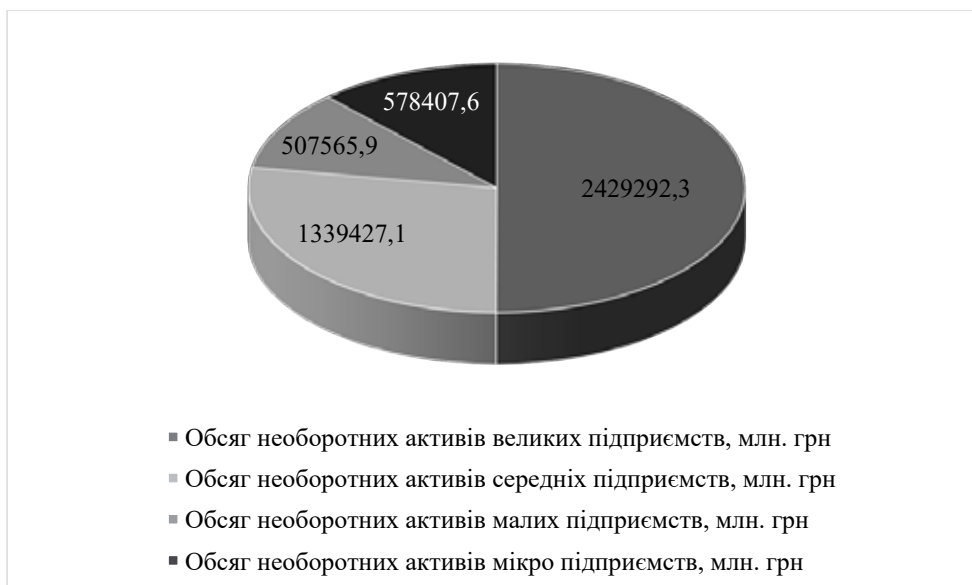

Рис. 5. Обсяг необоротних активів з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства станом на 31.12.2019, млн. грн.

Джерело: розроблено авторами за даними [8]

ну тенденцію. Варто зауважити, що такі активи на 2019 р. становлять 4854693 млн. грн., що на 261709 млн. грн. більше, ніж 2018 р. Найбільші обсяги необоротних активів використовуються в промисловості (1755294,9 млн. грн.), транспортній сфері, складському господарстві, поштової та кур'єрській діяльності (678100,1 млн. грн.).

Обсяги оборотних активів також зросли (на 355215,8 млн.) і у 2019 році дорівнювали 6640282,4 млн. грн. Вагома частка оборотних активів припадає та такі сфери діяльності українських підприємств як: оптова та роздрібна

торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (2149443,6 млн. грн.), промисловість (1883722,4 млн. грн.) та сільське, лісове та рибне господарство (640995,1 млн. грн.).

Водночас обсяги активів соціальної сфери (освіта, охорона здоров'я, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок, соціальні послуги) знаходяться на досить низькому рівні.

Оцінку структури активів підприємств проведемо на основі коефіцієнтів постійності, мобільності та співвідношення оборотних і необоротних активів підприємств України (табл. 3).

Таблиця 2

Структура активів підприємств України за видами економічної діяльності у 2018–2019 рр., млн. грн.

Види економічної діяльності	Активи			
	необоротні активи		оборотні активи	
	2018	2019	2018	2019
Усього	4592984	4854693	6285066,6	6640282,4
сільське, лісове та рибне господарство	329412,9	389371,6	654180,7	640995,1
промисловість	1517422,4	1755294,9	1914514,4	1883722,4
будівництво	135397,7	146930,8	328063,3	394884,6
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	299895,4	348879,1	2013853,7	2149443,6
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	765623,6	678100,1	262213,0	252287,6
тимчасове розміщення й організація харчування	29550,2	30469,3	16533,7	18209,7
інформація та телекомунікації	99175,2	120646,8	72594,4	70912,9
фінансова та страхова діяльність	159014,7	154272,4	256699,5	321796,6
операції з нерухомим майном	388852,8	417236,6	310284,6	333618,5
професійна, наукова та технічна діяльність	528944,9	470209,6	343020,5	435779,6
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	282432,6	247568,7	88759,9	108250,8
освіта	2797,5	3607,3	1548,4	2399,6
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	18559,2	50805,7	8377,5	15819,6
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	29326,1	34327,0	11207,6	8250,9
надання інших видів послуг	6578,8	6973,1	3215,4	3910,9

Джерело: розроблено авторами за даними [8]

Динаміка показників структури активів за 2015–2019 рр.

Показники	2015	2016	2017	2018	2019
Коефіцієнт постійності (Необоротні активи / Баланс)	0,49	0,42	0,42	0,42	0,42
Коефіцієнт мобільності (Оборотні активи / Баланс)	0,51	0,58	0,57	0,58	0,58
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	1,04	1,37	1,31	1,37	1,37

Джерело: розроблено авторами за даними [8]

За даними табл. 3, можна спостерігати, що коефіцієнт постійності має негативну тенденцію, оскільки він зменшився у 2016 році на 0,07 од., порівняно з 2015 роком. Це свідчить про спад виробничого потенціалу підприємств України. Впродовж 2016-2019 років даний показник є незмінним і становить 0,42 од., що вказує на частку необоротних активів у майні підприємств. Оберненим показником є коефіцієнт мобільності, який показує, що майно підприємства може змінити структуру протягом короткого періоду часу. Даний показник зріс на 0,07 од. і становить 0,58 у 2019 році.

Важливим індикатором ефективності активів підприємства є коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних активів, який свідчить про ліквідність балансу. За аналізований період даний показник зростає і це є позитивним явищем, оскільки підприємства України можуть швидко погашати свою заборгованість.

Отже, аналіз та оцінка стану активів підприємств є комплексним процесом, оскільки під час їхнього здійснення необхідно оцінити майновий стан підприємства, дослідити динаміку оборотних та необоротних активів, їхні темпи приросту, тощо. Вмілі аналіз, використання та управління оборотними і необоротними активами здатні покращити фінансовий стан будь-якого підприємства.

Позитивним явищем використання активів підприємств являються зміни в їхній структурі

у сторону збільшення питомої ваги оборотних активів. Як видно з таблиць 1 та 3, підприємства України ефективно управляють своїми активами. Станом на 2019 рік частка оборотних активів становить 57,7%, що свідчить про:

– ліквідність балансу, тобто підприємства України можуть швидко погашати свою заборгованість;

– прискорення оборотності засобів виробництва;

– підвищення рівня ділової активності і ефективного використання оборотних ресурсів.

Висновки з даного дослідження і перспективи. В сучасних реаліях на базі вітчизняного досвіду одним із чинників підвищення ефективності підприємницької діяльності є оцінка стану оборотних та необоротних активів підприємства. Активи підприємства – це засоби суб'єкта господарювання, які потрібні для його функціонування у різних формах діяльності з метою одержання майбутніх вигод. Розмір, склад та структура активів підприємства зумовлює обсяг його виробництва та рівень ефективності цього виробництва. Результати аналізу активів підприємств України за 2015–2019 роки свідчать, що незважаючи на зменшення питомої ваги необоротних активів у сукупному балансі підприємств, вони продовжують зростати. В свою чергу, оборотні активи також мають тенденцію до зростання.

Список літератури:

1. Мельник М.І. Формування бізнес-середовища України в умовах інституційних трансформацій : монографія. Львів : Вид-во ІРД НАН України, 2012. 568 с.
2. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник / [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Гукалюк А.Ф., Західна О.Р., Сич О.А., Шушкова Ю.В.] ; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 845 с.
3. Жук О.С. Оцінка стану та структури активів підприємства. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал*. Острог : Вид-во НУ«ОА», грудень 2016. № 3(31). С. 16–20. URL: <https://ecj.oa.edu.ua/articles/2017/31/5.pdf> (дата звернення: 15.10.2021).
4. Козаченко Л.А., Жакоті А.Б. Активи підприємства як об'єкт фінансового управління. *Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини ВІЗ «Університет Україна»*. URL: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2013/Economics/10_124520.doc.htm (дата звернення: 15.10.2021).
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від. 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 15.10.2021).
6. Смирнова Н.В. Аналіз співвідношення оборотних і необоротних активів сільськогосподарських підприємств. *Економічний аналіз : зб. наук. праць*. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. Том 18. № 2. С. 246–252.
7. Єгорова О.В., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник Ю.М. Економічний аналіз : навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с.
8. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 17.10.2021).

References:

1. Melnyk M.I. (2012) *Formuvannia biznes-seredovyscha Ukrainy v umovakh instytutsiinykh transformatsii* [Formation of the business environment of Ukraine in the conditions of institutional transformations]. Lviv: IRD NAN of Ukraine. (in Ukrainian)
2. Sytnyk N.S., Stasyshyn A.V., Gukalyuk A.F., Zapadna O.R., Sych O.A., Shushkova Y.V. (2020) *Finansovyy menedzhment* [Financial management]. (in Ukrainian)

3. Zhuk O.S. (2016) *Otsinka stanu ta struktury aktyviv pidpriumstva* [Assessment of the state and structure of enterprise assets]. *Scientific notes of the National University "Ostroh Academy"*, no. 3(31), pp. 16–20. Available at: <https://ecj.oa.edu.ua/articles/2017/31/5.pdf> (accessed 15 October 2021).
4. Kozachenko L.A., Zhakoti A.B. *Aktyvy pidpriumstva yak ob'ekt finansovoho upravlinnia* [Assets of the enterprise as an object of financial management]. Mykolaivskiy mizhrehionalnyi instytut rozvytku liudyny VNZ «Universytet Ukraina» [Mykolayiv Interregional Institute of Human Development, University of Ukraine]. Available at: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2013/Economics/10_124520.doc.htm (accessed 15 October 2021).
5. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2013) Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 1 «Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti» [National Regulation (Standard) of Accounting 1 "General requirements for financial reporting"]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (accessed 15 October 2021).
6. Smyrnova N.V. (2014) Analiz spivvidnoshennia oborotnykh i neoborotnykh aktyviv silskohospodarskykh pidpriumstv [Analysis of the ratio of current and non-current assets of agricultural enterprises]. *Ekonomichniy analiz*, no. 18(2), pp. 246–252. (in Ukrainian)
7. Egorova O.V., Dorogan-Pisarenko L.O., Tyutyunnik Y.M. (2018) *Ekonomichniy analiz* [Economic analysis]. Poltava: RVVD PDAA. (in Ukrainian)
8. State Statistics Service of Ukraine. Official site. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 17 October 2021).